

Franz Koschier, *Die Rosentaler Tracht, alt und neu*. Sonderdruck aus der Festgabe für Georg Graber, »Aus Kärntens Volksüberlieferung« (Kärntner Museumsschriften, Band XVII), Klagenfurt 1957, str. 7—23.

Avtor obravnava v krajšem prispevku staro in novo nošo prebivalcev v Rožu na Koroškem. Tako najprej opisuje moško nato pa žensko »zgodovinsko« nošo, kot jo imenuje v nasprotju z »obnovljeno« nošo, ki so jo s sodelovanjem etnografov vpeljali na Koroškem v zadnjem desetletju obenem z drugimi obnovljenimi nošami.

Zgodovinski opisi so več ali manj znani podatki iz starejše in mlajše literature, ki jih je avtor strnil v pregledno podano gradivo o ljudski moški in ženski noši iz Roža. Vsekakor pa bi avtor v marsičem mogel dopolniti objavljeno gradivo tudi po ljudskem izročilu, ki je med koroškimi Slovenci v Rožu še danes zelo živo.

K poglavju o novi rožanski noši pa je treba marsikaj pripomniti. Predvsem menimo, da je problematika obnovljene ljudske noše nedvomno mnogo bolj zamotana, kakor se zdi na prvi pogled. Nekaj, kar je obnovljeno, se pravi novo, sestavljeno na podlagi stare historične noše, ni nikakor več pristno. V zvezi z novo nošo se pojavlja več vprašanj. Najprej se vprašujemo, ali je smiselno lotovati se takih obnov ljudskih noš in te nove noše nato razširjati med ljudstvom, ki je svojo staro historično nošo že davno opustilo. Pri tem je zlasti važno poudariti, da ljudstvo ni več tvorec te nove noše, le-to mu kroji določen krog ljubiteljev ljudskih noš v mestu, v našem primeru konkretno: Kärntner Heimatwerk v Celovcu. Močno dvomimo, ali se bodo ti novi kroji koroških noš udomačili med ljudstvom, s čimer pa ne zanikamo, da bi ta ali ona poteza novih noš ne bila bolj ali manj posrečena. Ob tej priliki se spominjamo, da smo med prvo in drugo vojno imeli tudi v Ljubljani opraviti s propagando za nove noše, med drugim tako imenovane »dečve«. Ta akcija pa iz raznih razlogov ni imela nikakega odmeva med našim ljudstvom. Ze v začetku je bila obsojena na neuspeh.

In naposled imamo opraviti z vprašanjem, ali sodi med naloge etnografa, da pri takih obnovah noš sodeluje. Nikakih pomislekov ne bi imeli glede njegovega sodelovanja v primerih, ko se stara noša iz določenega razdobja obnavlja natančno po ljudskem izročilu, torej, ko gre za ohranitev pristnosti starih noš. Če pa etnograf sodeluje pri krojenju novih noš, ki se le do neke meje zgledujejo po starih nošah, to pravzaprav pomeni, da posega na področja, ki so že močno odmaknjena od pravih nalog etnografske znanosti, pa tudi, če natančno premislimo, uporabne etnografije.

Marija Jagodic

Und der Wind verwaht 's Lab... Altüberlieferte Kärntner Volkslieder und Jodler. In allen Stimmen aus dem Volksmund aufgezeichnet von Josefine Gartner und Robert Geutebrück (Kärntner Museumsschriften XV), Klagenfurt 1957, Verlag des Landesmuseums für Kärnten. XII + 84 str.

Še vedno je v navadi, da izhajajo zbirke enoglasnih melodij tudi z območij, kjer je običajno večglasno petje. Zato je treba pohvaliti in pozdraviti prizadevanje koroškega deželnege muzeja v Celovcu, da izdaja pesmi svojega območja v večglasni obliki. Kajti Koroško je sredi med slovenskimi in avstrijskimi deželami, ki so domovina večglasnega petja »par excellence«.

Večina primerov gornje zbirke je iz okolice Belega jezera, kjer jih je zapisal leta 1926 dr. Robert Geutebrück, ter s planote Reichenau in doline Krke, kjer jih je zapisala v letih 1942—1956 Josefina Gartner. Le nekaj primerov je iz Celovca in od drugod.

Zbirka obsega 54 večglasij. Med njimi je: 2 peteroglasij, 19 čtetveroglasij; ostalo so večinoma troglasja in le nekaj je dvoglasij. V vseh teh večglasjih je, podobno kot na vseh sosednjih slovenskih območjih, vodilna melodija navadno v nekem srednjem glasu. Gornji (»čez«) in spodnji glas v troglasju vodilnemu

glasu pripevata paralelno v simultani prosti imitaciji. Tem glasovom se v moškem četverglasju pridruži še četrti glas (bas), ki izvaja povečini ležeče tone ali pa se mestoma pridruži ostalim v vzporedju. Tako je predvsem petje fantov v četverglasjih, kot jih je priobčil dr. R. Geutebrück iz okolice Belega jezera. Pa tudi objavljena troglasja je mogoče izvajati na opisani način z dodajanjem basa. Vse to velja za večino gradiva v tej zbirki.

J. Gartner je zapisala 4 četverglasja za mešano petje, ki pa ne dajejo prave podobe mešanega večglasja, ker so zapisovalki izvajali posamezne glasove le solisti. Kajti šele v zborovskem petju moremo dobiti pravičen odnos med moškimi in ženskimi glasovi. Podobno velja tudi za oba primera peteroglasij, v katerih je mogoče opaziti, da ima najvišji glas posebno vlogo izhajajoč iz ležečega tona na gornji V. stopnji. Seveda ta dva primera ne podajata dovolj jasno tipičnega koroškega peteroglasnega petja, kot ga izvajajo zlasti fantovski zbori po slovenskih območjih Koroške, čeprav opozarjata izdajatelja v uvodu, da je peteroglasno petje zelo pogosto. Zato tudi ne opozarjata na značilnosti koroškega peteroglasja in se zadovoljnjeta z opombo »Jodlercharakter«.

Iz nekaterih primerov (glej na str. 3, 5 itd.) je mogoče sklepati, da obstaja poleg opisanega načina večglasja, kot ga podaja večina primerov v zbirki, na Koroškem še drug način večglasnega petja, ki ga označuje križanje glasov. Prav ta drugi način večglasnega petja pa je mogoče razumeti v zvezi s tipičnimi peteroglasji s slovenske Koroške, kot jih je priobčil v svojih zbirkah Zdravko Švikaršič že pred prvo svetovno vojno, kar pa seveda izdajatelja ne omenjata, ker se omejuje ta le na nemško literaturo. Omejevanje je vidno tudi pri redakciji priobčenih tekstov, ki so prirejani »in reiner Volkmundart«.

Mnogi primeri te zbirke kažejo pestrost ritma, podobno kot sosednja slovenska območja. Žal pa je to le redko precizno podano. Večinoma so uporabljene le splošne agogične oznake.

Iz podanih opomb moremo sklepati, da obstajajo v koroškem ljudskem večglasju razne strukturalne razlike ali celo različni tipi. Vprašanje je, ali gre pri tem za raznorodno etnično diferenciacijo ali le za sorodne nazvočne razlike. Raziskava tega problema bi mogla biti ena izmed hvaležnih bodočih nalog deželnega muzeja v Celovcu. Potrebno bo na tem področju etnomuzikologije še veliko dela, ki bi se nedvomno pospešilo ob nujnem sodelovanju avstrijskih in slovenskih raziskovalcev. Lep vzgled za tako sodelovanje nudi sama ljudska kultura. Saj so tudi za gornjo zbirko s petjem prispevali pevci slovenskega rodu (Srebernik, Glawischnig, Tschebull itd.) ne glede na to, da sta izdajatelja njih imena pisala po nemškem pravopisu.

Radoslav Hrovatin

Deutsche Volkslieder mit ihren Melodien. Hrsg. v. Deutschen Volksliedarchiv. 4. Band: Balladen. Walter de Gruyter & Co., Berlin 1957, str. 188, cena 38 DM.

Izšla je po nekaj letih nova, četrta knjiga (1. del) monumentalno zasnovanega dela, ki ga je leta 1935 začel izdajati Deutsches Volksliedarchiv v Freiburgu i. Br. Temu velikemu znanstvenemu delu je zasnovatelj in prvi urednik, pokojni John Meier, takole začrtal nalogo v predgovoru k prvi knjigi: za sleherni pemski tip »ugotoviti čim popolneje vse gradivo, objaviti ga v izbranih variantah, obenem pa v razvojno-zgodovinskih opombah k tekstom in napevom navesti najvažnejša dejstva ter pokazati pota zgodovinskega in biološkega razvoja pesmi«. Izhodišče in glavni predmet raziskav so pesmi v ljudskem izročilu nemško govorečega ozemlja s pritegnitvijo svoječasnih nemških manjšin drugod, in poleg tega še ljudsko izročilo Nizozemske in Flamske. Na primerjalno raziskavo gradiva drugih področij se je prva knjiga spuščala le deloma in bolj ob strani. Znanstvene zahteve so kmalu terjale razširitev okvira v tem pogledu. O tem najzgovorneje priča predgovor J. Meiera k drugi knjigi balad iz leta 1939: »V teku raziskav smo spoznali, da moramo še bolj kot doslej seči preko meja germanskih ljudstev in upoštevati celotno evropsko ozemlje, če hočemo imeti